

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ปลาน้ำจืดในวงศ์ปลาซวาย (Family Pangasidae) มีหลายชนิดที่มีศักยภาพในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงเพื่อการส่งออก ไม่ว่าจะเป็นการส่งออกลูกปลาเพื่อเป็นปลาซวายงามหรือการเลี้ยงเพื่อบริโภคโดยการแล่นเนื้อส่งออกขายในแถบยุโรป และอเมริกาปัจจุบันประเทศเวียดนามเป็นแหล่งเลี้ยงปลาในวงศ์ Pangasidae เพื่อการส่งออกรายใหญ่ของโลก โดยเฉพาะการเลี้ยงเพื่อแล่นเนื้อส่งออก ถือเป็นรายเดียวของโลก โดยมีการเลี้ยงทั้งในบ่อดินและในกระชัง ในปี 2548 เวียดนามส่งออกปลาในวงศ์ Pangasidae เป็นจำนวนทั้งสิ้น 141,000 ตันทำรายได้ทั้งสิ้น 328 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (www.nicaonline.com/webboard/index.php?board=;action=display;th31/10/2549) ชนิดที่มีการเลี้ยงเพื่อแล่นเนื้อส่งออกได้แก่ปลาซวาย (*Pangasius hypophthalmus*) และ ปลาเผาะหรือปลาโมง (*Pangasius bocourti*)

สำหรับประเทศไทย ถึงแม้จะมีการเลี้ยงปลาในกลุ่มนี้เป็นเวลานาน แต่ยังไม่มีการพัฒนาการเลี้ยงเพื่อแล่นเนื้อส่งออก การเลี้ยงปลาซวายในประเทศไทยมีการเลี้ยงกระจายอยู่ทั่วประเทศ ส่วนใหญ่จะเป็นการเลี้ยงโดยใช้เศษอาหาร หรือเลี้ยงใต้เล้าหมู ใต้เล้าไก่ ราคาจำหน่ายในภาคกลางประมาณกิโลกรัมละ 25-35 บาท และ 40-50 บาทสำหรับในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำหรับการเลี้ยงปลาเผาะมีการเลี้ยงทั้งในบ่อดินและในกระชัง จังหวัดนครพนมเป็นแหล่งเลี้ยงปลาเผาะรายใหญ่ของประเทศ โดยการเก็บรวบรวมพันธุ์ปลาจากแม่น้ำโขง และซื้อลูกพันธุ์จากสถานีประมง เกษตรกรใช้อาหารเม็ดควบคู่กับการใช้รำผสมเศษอาหารต่างๆในการเลี้ยงเพื่อลดต้นทุน ราคาจำหน่ายของปลาเผาะขนาด 1-1.2 กิโลกรัม กิโลกรัมละ 80 บาท ในปี 2548 ได้มีการลงนามบันทึกความร่วมมือระหว่าง 5 หน่วยงานได้แก่ สถาบันอาหาร กระทรวงอุตสาหกรรม กรมประมง สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ จังหวัดนครพนม และบริษัท Aprimpex Promo Qualita จำกัดประเทศสเปน เพื่อผลักดันให้เกิดการเลี้ยงปลาเผาะเพื่อแล่นเนื้อส่งออก โดยเกิดโครงการนำร่องภายใต้ชื่อ “โครงการพัฒนาสัตว์น้ำเศรษฐกิจตัวใหม่ของไทยเพื่อการส่งออก” โดยดำเนินการในพื้นที่จังหวัดนครพนม จำนวน 200 กระชัง โดยเป็นการจ้างให้เกษตรกรเลี้ยงเพื่อส่งผลิตให้โครงการฯโดยใช้อาหารเม็ดระดับโปรตีน 25% แต่เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนลูกพันธุ์ปลาเผาะ นักวิชาการจากสถานีประมงน้ำจืด จังหวัดนครพนม จึงได้ทำการผสมเทียมแม่พันธุ์ปลาซวาย *P. hypophthalmus* และพ่อพันธุ์ปลาเผาะ *P. bocourti* และตั้งชื่อใหม่ว่า ปลาซวายโมง และมีชื่อทางการค้าสำหรับการส่งออกว่า Thai Panga สาเหตุที่ต้องใช้แม่พันธุ์ปลาซวายเนื่องจากปลาซวายมีช่วงเวลาความสมบูรณ์ของไข่ที่ยาวนานกว่าและความดกของไข่มากกว่าแม่พันธุ์ปลาเผาะ ทำให้การผสมเทียมเพื่อผลิตลูกพันธุ์ปลาได้จำนวนมากตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงสิงหาคมในแต่ละปี ขณะที่แม่พันธุ์ปลาเผาะมีช่วงเวลาความสมบูรณ์ของไข่สั้นและความดกของไข่น้อยกว่า ทำให้การผสมเทียมเพื่อผลิตลูกปลาเผาะทำได้ ในช่วงเวลาสั้นๆและปริมาณน้อยกว่า

พ.ศ. 2549 ผลผลิตของปลาซวายโมงหรือคนทั่วไปยังเรียกว่าปลาเผาะจากโครงการนำร่องดังกล่าว ได้ถูกส่งเข้าโรงงานแปรรูปขนาดย่อมที่สร้างโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครพนมเป็น

จำนวน 11 ต้น และส่งเข้าสู่โรงงานแปรรูปในจังหวัดสมุทรสาครเพื่อบรรจุหีบห่อและการส่งออกต่อไป ปัจจุบันมีเกษตรกรในจังหวัดนครพนม 400 รายเข้าร่วมโครงการเลี้ยงปลาสาวยโฌงเพื่อการส่งออก โดยรัฐบาลช่วยจ่ายค่าดำเนินงาน 80% และอีก 20% เกษตรกรรวมกลุ่มกันในรูปแบบสหกรณ์ผู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และสถาบันอาหารซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการผลักดันโครงการดังกล่าว มีแผนการดำเนินงานที่จะขยายโครงการไปยังจังหวัดต่างๆที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง เช่น จังหวัดเลย หนองคาย มุกดาหาร อำนาจเจริญ และอุบลราชธานี(อรณพ, 2549; www.nfi.or.th/nfi/feed.htm 30/10/2549)

จากการที่ธุรกิจการเลี้ยงปลาสาวยและปลาเผาะเพื่อการส่งออกในประเทศเวียดนามประสบความสำเร็จอย่างมาก ชี้ให้เห็นว่าถ้าใช้อาหารที่เหมาะสมในการเลี้ยงทำให้ปลาในกลุ่มนี้ ทำให้มีคุณภาพเนื้อดีพอสำหรับการส่งออก เกษตรกรชาวเวียดนามส่วนใหญ่ใช้อาหารที่ประกอบเองโดยใช้ปลาเป็ดบดประมาณ 30-40 % ผสมรำ 60-70% ซึ่งวัตถุดิบดังกล่าวมีโปรตีนสูงและราคาถูกมาก ราคาอาหารที่เกษตรกรประกอบเองคิดเป็นกิโลกรัมละประมาณ 5 บาท และอาหารเม็ดจากโรงงานกิโลกรัมละประมาณ 10 บาท (Phu T.Q. and Than Hien T.T., 2003) ทำให้ต้นทุนการเลี้ยงปลาดังกล่าวในประเทศเวียดนามต่ำมาก เกษตรกรจึงมีการเลี้ยงกันอย่างกว้างขวาง ในปัจจุบันเวียดนามเริ่มประสบปัญหาคุณภาพเนื้อที่ไม่ได้ตามความต้องการของตลาดเนื่องจากการใช้อาหารที่มีคุณภาพที่แตกต่างกันไป ปัญหาสารตกค้างและสุขอนามัยในการเลี้ยง

การพัฒนาการเลี้ยงปลาสำหรับแล่นเนื้อเพื่อการส่งออกให้ประสบความสำเร็จและยั่งยืน ต้องมีหลายภาคส่วนของธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง ได้แก่โรงเพาะฟักลูกปลาที่ต้องผลิตลูกปลาให้เพียงพอความต้องการ โรงงานผลิตอาหารสัตว์น้ำที่ผลิตอาหารราคาไม่แพงเกินไป โรงงานแปรรูปที่สามารถรับซื้อปลาในราคาที่ทำให้เกษตรกรมีกำไรพอสมควร นอกจากปัจจัยภายนอกดังกล่าวแล้ว ระยะเวลาการเลี้ยงที่ยาวนานประมาณ 1 ปีเพื่อให้ได้ขนาดที่ตลาดต้องการ(1-1.25 กิโลกรัม) ก็อาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรมีความกังวลเกี่ยวกับความเสี่ยงและปัญหาเงินทุนหมุนเวียน ในขณะที่การเลี้ยงปลานิลหรือปลาตะเพียนใช้เวลาเพียง 6-8 เดือนก็สามารถจับขายได้ นอกจากปัญหาเรื่องระยะเวลาในการเลี้ยงแล้ว ปัญหาเกี่ยวกับต้นทุนการผลิตโดยเฉพาะด้านอาหารปลาอาจเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นตัวแปรที่สำคัญในการเพาะเลี้ยงปลาชนิดนี้ เช่น ราคาอาหารเม็ดระดับโปรตีน 25% ที่ใช้เลี้ยงปลาสาวยโฌงในประเทศไทยราคากิโลกรัมละ 19-20 บาท ซึ่งราคาสูงกว่าประเทศเวียดนามเกือบ 1 เท่า นอกจากนี้ราคาวัตถุดิบที่ใช้ประกอบอาหารเองของเกษตรกร ในเวียดนามก็มีราคาต่ำกว่าประเทศไทยเช่นกัน เวียดนามยังมีลูกพันธุ์จำนวนมากทั้งที่รวบรวมจากธรรมชาติและการผสมเทียมในโรงเพาะฟักของเอกชน จึงเป็นข้อได้เปรียบในแง่การแข่งขันทางธุรกิจ ดังนั้นการที่ประเทศไทยจะพัฒนาธุรกิจสัตว์น้ำชนิดนี้เพื่อการส่งออกให้ประสบความสำเร็จและยั่งยืนเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรที่แท้จริง ควรจะมีการศึกษาข้อมูลให้รอบคอบ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และ คุณภาพเนื้อของปลาในชนิดนี้ เพื่อให้มีข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเลี้ยงปลาชนิดดังกล่าว ให้ยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาข้อมูลทางด้านสังคมเกี่ยวกับวิถีชีวิต ทักษะ ความรู้และความพร้อมของเกษตรกรในการเลี้ยงปลาสาวยโฌงเพื่อการส่งออก

1.2.2 เพื่อศึกษาข้อมูลทางด้านการลงทุนและการตลาดของการเลี้ยงปลาสวายโหมงเพื่อการส่งออก ความต้องการของตลาด การแข่งขันกับประเทศผู้ส่งออกรายอื่นๆ ทั้งนี้จะเป็นการศึกษาถึงโอกาสและอุปสรรคของผู้ส่งออกไทย เพื่อที่จะประเมินภาพรวมของศักยภาพการส่งออก

1.3 ผลสำเร็จและความคุ้มค่าของการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ และหน่วยงานที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

เนื่องจากการบูรณาการความรู้ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เพื่อได้แนวทางปฏิบัติในการพัฒนาการเลี้ยงปลาสวายโหมงเพื่อส่งออกให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสวายโหมง และอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำ นอกจากนี้เป็นการสร้างอาชีพใหม่ที่มีความยั่งยืนให้เกษตรกรแล้ว ยังเป็นการสร้างศักยภาพการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ได้แก่ กรมประมง องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เกษตรกร และภาคธุรกิจอื่นๆที่เกี่ยวข้องทุกขั้นตอนการผลิตปลาสวายโหมงเพื่อการส่งออก